

EĞİTİMDE YENİDEĞERLER

E Ğ İ T İ M D E D Ö N Ü Ş Ü M

13. BASKI **Yüksel ÖZDEN**

Prof. Dr. Yüksel ÖZDEN

EGİTİMDE YENİ DEĞERLER

ISBN 978-975-6802-02-1
DOI 10.14527/9789756802021

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 1998, Ankara
I3. Baskı: Ekim 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçay Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Yüksel ÖZDEN

Bilginin doğası, düşünmeyi öğrenme, eleştirel düşünme ve yaratıcılığı geliştirme gibi konulara yer verdiği “*Öğrenme Öğretme*”; kendini algılayış biçimini gerçeğe çevirme çabasında olanlarla bir paylaşım mahiyetindeki “*Kendini Keşfet*” adlı kitaplarının yanı sıra okulları yeniden yapılanmaya zorlayan nedenlerin irdelendiği “*Okulu Yeniden Kurmak*” adlı kitabı Türkçeye kazandırmıştır. Bunların dışında çok sayıda kitaba editörlük yapmış ve bölüm yazmıştır.

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde (1986), Yüksek Lisans (1989) ve doktora eğitimini (1993) ABD’de University of Wisconsin’de tamamladı. Doktora sonrasında aynı üniversitede “Eğitimde Yeniden Yapılanma” merkezinde çalıştı. 1994 yılı sonunda Türkiye’ye dönerek 1995’te yardımcı doçent, 1998’de doçent, 2003’te profesör unvanlarını aldı.

Yüksel Özden, **Eğitimde Değişim, Liderlik, Vizyon, Öğretim Liderliği, Öğrenmeyi Öğrenme, Öğrenmenin Biyo-Kimyası, Eğitimde Çoklu Zekâ** konularında eğitim ve okul yöneticilerine, ilköğretim müfettişlerine, öğretmenlere, öğrencilere yönelik seminer ve konferanslar vermiştir. Özden, kitap ve makaleleriyle eğitim ve öğretime ilişkin yeni birçok kavram ve yaklaşımın Türkiye literatürüne girmesine öncülük etmiştir.

Evli ve üç çocuk babası olan Yüksel Özden, Kırıkkale ve Balıkesir üniversitelerinde çalıştı. İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yaptı. 2007-2015 yılları arasında Muğla milletvekili olarak TBMM’de bulundu. Hâlen İbn Haldun Üniversitesi’nde çalışmaktadır.

Ahmed Taha
Zeynep Buşra
ve
Ayşe Nur'a

ŞİMDİ

YENİ ŞEYLER SÖYLEMEK LAZIM

Türkiye, gündemi belirlenen bir ülke olmaktan çıkıp bölgesel güç ve küresel aktör olma yolunda hızla ilerlemektedir. Buna karşın eğitimin üstüne düşen rolü oynamakta yetersiz kaldığı kanaati gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır.

Hâlbuki eğitim sahasında önemli adımlar atıldı. Müfredat yeniden belirlendi, ders kitapları sil baştan yazıldı, iki yüz bine yakın yeni derslik yapıldı. Dahası; bir milyon bilgisayar dağıtılması, tüm okulların internet ağıyla bağlanması dahi insanları memnun etmeye yetmedi. Sınıfları akıllı tahtalarla donatmaya başladığımız, bedava ders kitabı dağıtımından hızımızı alamayıp bedava tablet bilgisayar dağıtılmasına rağmen eğitimde yapılanların hala yetersiz görülmesinin üzerinde düşünmemiz lazım.

Peş peşe yaşanan ekonomik ve siyasi krizlerden dolayı iki binli yıllara girdiğimizde, her alanda olduğu gibi, eğitim alanındaki fiziksel alt yapı yetersizliğinin de aşılması bir sorun olduğu düşünülüyordu. Artan derslik ihtiyacını karşılamak için nüfus kontrolü en etkin yöntem olarak benimsenmişti. Doğurganlık azalırsa yeni derslik yapmaktan kurtulacaktık. Artan üniversite talebini karşılamak için yeni üniversite açmak yerine üniversiteye girişin önüne engeller yığarak sorunu çözmeye yoluna gitmiştik.

Oysa, son 10 yılda ülkemizin yaşadığı büyük dönüşüm, ülke içinde ve uluslararası alanda elde edilen iktisadi ve siyasi başarılar sayesinde daha önce aşamayacağı varsayılan okul, yol, hastane, gibi maddi alt yapı sorunlarının hızla çözümlenmesi karşısında öz güveni artan insanımız zihinsel ve entelektüel dönüşümün de mümkün olacağına inanmaya başladı.

Eğitime ilişkin yeni dalga eleştirilerin yükselmeye başlaması da tam bu zihinsel dönüşümün ve onun oluşturduğu yeni beklentilerin sonucudur. Kendi değerlerimiz ekseninde modernleşebileceğimiz, ekonomik ve siyasi sorunlarımızı çözebileceğimiz kanaatinin yerleşmesi, öz güveni yaralı insanımızın kendine olan inancını

artırması; insanımız kendisine ve ülkesine ilişkin büyük hayaller kurmaya başlamıştır.

Yüz elli yılı aşkın bir süredir değerlerimiz, inançlarımız ve geleneklerimiz yüzünden geri kaldığımız, onlardan kurtulmadığımız müddetçe ilerleyemeyeceğimiz tezinin bir yalan olduğu ortaya çıktı. Doksan yıllık cumhuriyet tarihi içerisinde bu ülkenin en büyük çağdaşlaşma adımlarının hep muhafazakâr ve dindarlar eliyle atıldığı bilinmektedir. Ancak son 10 yılda; ekonomi, demokrasi, insan hakları ve hukuk vb. alanlarda elde edilen başarılar/gelişmeler, fiziksel alt yapıyla beraber zihinsel yapıyı da değiştirdi. Ülkenin ellerini ve ayaklarını bağlayan prangaların kader olmadığı anlaşıldı.

Yıllarca derslik ihtiyacı ile boğuşan, bilgisayarın kilitli laboratuvar odalarında saklandığı, internetin ise tam bir lüks olduğu günlerden bugüne gelince daha da önemlisi bu sorunların aşılamaz olmadığı algısı yerleşince nitelik daha bir önem kazanmaya başladı.

Bugün geldiğimiz noktada bir konunun daha altını çizmekte yarar var: Artık eğitimde tabular yıkılmıştır. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin 4+4 şeklinde kesintili uygulamaya başlanmasıyla birlikte eğitim konularının bir rejim meselesi haline getirilmeden tartışılabileceği yeni bir döneme girilmiştir. Bu çerçevede 4+4+4 yasal düzenlemesi, söylenebilecek her türlü eksik ve yanlışları yanında eğitimin üzerindeki tabuların yıkılmasını sağlamıştır. “Olmazsa olmaz” kabul edilen sekiz yıllık eğitimin kesintili hale gelmesi eğitimin birçok konusunun kendi zemininde konuşulup tartışılacağı yeni bir döneme kapı aralamıştır.

Yıllar yılı bu ülkede eğitim konuları kendi bağlamında tartışılmadı. Meslek liseleri konusunu ele alalım: Ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirme noktasında değerlendirilip tartışılması gerekirken, bu okullar imam hatipler bahane edilerek adeta yok edildi. Tüm işveren kesimi, sanayici ve iş adamları “sekiz yıllık eğitimden sonra meslek lisesinde öğrenci yetişmez.” dediği ve tavırlarını *meslek lisesi memleket meselesi* diye net bir şekilde ortaya koydukları halde hiç kimse tınmadı. Çünkü daha önemli olan şeyler vardı(!)

Üniversiteye giriş konusunda da benzer şeyler oldu: Üniversite diploması toplumsal sınıf hareketliliğinin en önemli aracıdır. Yani, toplumda sınıf atlamanın en etkili aracı üniversite diplomasıdır ve öyle olmalıdır. Bu nedenle üniversiteye giriş öğrencinin aklına, zekâsına, çabasına ve gayretine bağlı olmalıdır. Diploma da akıl, zekâ ve çabanın sonucunda elde edilmelidir. Oysa ÖSYM üzerinden tam bir **toplum mühendisliği** yapılarak üniversitede okuma bazı formüllere bağlandı. Kimine “sen işçisin, işçi kal”, kimine de “sen üniversite okur; kaymakam, hâkim olursan memlekete irtica gelir” denilerek üniversite kapısına yaklaştırılmadı. Üniversiteye giriş sınavında Türkiye derecesi yaptığı halde katsayı nedeniyle bir üniversite programına yerleşmeyen gençlerimiz oldu ama bu formülleri hazırlayanların vicdanı hiç mi hiç sızlamadı.

Kısacası ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite herkesin kabiliyetleri doğrultusunda okuduğu, ülkenin nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılandığı; her bireyin sahip olduğu potansiyelini kendisi ve ülkesi için geliştirdiği kurumlar olmaktan çıkarılarak kimilerinin kafasındaki “toplum tasavvuruna” hizmet eden kurumlar haline dönüştürülmek istendi. Bu yaşadıklarımız tam bir akıl tutulması haliydi.

Bugün geldiğimiz durumu özetleyecek olursak birincisi, çözülemeyecek sanılan fiziki alt yapı sorunu hal yoluna girdi. Teknolojik kapasite dünyadaki en iyi ülkeler seviyesine gelme yolunda. İkincisi ve daha da önemlisi eğitim konuları birer tabu olmaktan çıktı. Meslek liseleri, üniversiteye giriş, eğitim süreleri, kız erkek eğitimi vb. konuların kendi zeminlerinde tartışılabileceği bir dönemin kapısı aralandı. Artık eğitim konularını bir rejim meselesi haline getirmeden tartışabileceğiz.

Böyle olunca yapılması gereken asıl iş ortaya çıktı: **İnsan yetiştirmeye odaklanmak**. Bugün ekonomik ve siyasi sorunlarını çözüme konusunda ciddi adımlar atan yeni bir Türkiye var. Yirmi birinci yüzyılda genç dinamik nüfusuyla yıldızı parlayan bir Türkiye var. İş yapma tarzının değiştiği, kendimize ve ülkemize dair düşüncelerimizin yeniden şekillendiği bir Türkiye’de yaşıyoruz. Yeni Türkiye’de insan yetiştirme düzenimizi yeniden konuşmanın zamanı geldi.

İnsan yetiştirme politikamızı belirlerken anlık, dönemsel veya tepkisel düşünemeyiz. Bu topraklardaki bininci yılımızı kutlamaya hazırlanıyorsak geçmiş bin yıldan gelecek bin yıla bakmak durumundayız. Geçmişin hesabını görmek için değil, geleceği kurmak için çalışmalıyız.

Okul öncesinden itibaren çocuklarımızda kendine ve milletine güven duygusunu güçlendirmek eğitimin en temel amaçlarından biri olmalıdır. Yıllardır beynimize adeta enjekte edilen ve sonunda bizim bile inanmaya başladığımız “bizden adam olmaz” “böyle gelmiş, böyle gider” gibi anlayışların kökleri bulunduğu her yerden söküp çıkarılmalı, yerine öz güveni geliştirici temalar yerleştirilmelidir.

Zorunlu eğitimi tamamlayan her genç klasik eserlerimizi okuyabilmelidir. Bunun için Eski Türkçenin öğretilmesi zorunludur. Böylece her genç kültürümüzü, değerlerimizi, düşünürlerimizi ve onların eserlerini okumanın tadını yaşayabilecektir. Liseyi bitiren gençlerimiz Nutuk’u da Safahat’ı da orijinalinden okuyabilmeli ve anlayabilmelidir.

Bugün geriye baktığımızda çok açık görünmektedir ki tarihimize, inanç ve değerlerimizle irtibatı koparmada en etkili rolü Türkçeleştirme adına dilin geçmişle bağının koparılması oynamıştır. Yapılması gereken şey yine dil vasıtasıyla geçmişle bağı tekrar kurmak ve yeni nesillerin bin yıllık geçmişten ve 600 yıllık mirastan güç almasını sağlamaktır.

Uzmanlar, kültürün en etkili biçimde sanat, müzik ve şiir üzerinden aktarıldığının altını çizmektedirler. Bu nedenle okul öncesinden başlayarak okullarda sanat ve estetik zevkini geliştiren eğitimlere ağırlık verilmelidir. Çocuklar eğitimde; oyunlarla ve türkülerle beslenmeli, lise çağına gelen öğrenci Batı müziğinden önce kendi müziğimizin zevkine varmalıdır.

Mutlaka bize özgü bir üniversite modeli olmalıdır. Evrensel anlamda bilim yapan, aynı zamanda özgün yanlarımızı ortaya koyan bir üniversite modeli geliştirmeliyiz. Keza, kendi tarihi ve toplumsal özelliklerimizi de dikkate alan bir bilim tasnifi yapılması da acil konulardandır. Üniversitelerimiz için bilimsel hedefler konmalı ve bu doğrultuda çalışmalar başlatılmalıdır.

Kıscacası anlık, restore edici basit düzeltmeler ile lider ülke Türkiye'nin eğitim sistemini kuramayız. Birçok konuda 150 yıl gerisine gitmemiz gerekiyor. Oysa bugün niteliği geliştirme adına atılan adımlara ve önerilenlere baktığımızda; herkes kendi okuduğu dönemdeki okulu yeniden canlandırmak istiyor gibi. Kimine göre 80'li yıllara, kimine göre 70'li yıllara dönsek iş bitecek. Kimine göre de imam hatip okullarını çoğaltsak bütün sorunlar hallolacak... Geçmişin paradigmalarıyla bugünün neslini yetiştiremeyiz. Bugünün çocuklarını geleceğin Türkiye'si için hazırlamak durumundayız.

Bugün karşı karşıya olduğumuz durumun çok farklı ve bir o kadar da karmaşık olduğunu bilmemiz gerekiyor. Kimimiz azını, kimimiz daha çoğunu istiyor ve dillendiriyoruz ama temelde kendi özümüze, tarihimize, kültürümüze, değerlerimize dönmek istiyoruz. Yüz elli yılı aşkın bir süredir yaşadığımız savrulmalarla ayakta kalmayı başarmış, en zor koşullarda Cumhuriyeti kurup var olmayı başaran millet iradesi bugün daha fazlasını yapmak istiyor.

Bugünkü eğitim anlayışımız temelde, Tanzimat'tan beri devam eden; bizi köklerimizden kopararak Batı'nın bir parçası haline getirme çabasının bir devamıdır. Türkiye'yi Batı medeniyet dairesine entegre etme misyonu ile hareket eden okullarımız geçmişle irtibatımızı kesecek ve bize ait bütün değerleri "bilim dışı" damgası ile okul dışına atan bir anlayışın devamıdır. Zaman zaman değişiklikler yapılmış olsa da temeldeki anlayışın değişmediğini görmek durumundayız.

Yüz elli yılı aşkın bir süredir geçmişini inkâr ederek batı dünyasına entegre olma paradigması ile yetişmiş nesillerin bugün kolayca ve çabucak kendi yörüngesine yerleşmesi mümkün değildir. Ancak bu bugün yapmak zorunda olduğumuz bir görevdir. Kendi sorunlarını çözdükçe öz güveni artan insanımız zihinsel ve entelektüel dönüşümün de arefesindedir. Klasik sanatlarımıza, tarihimize, tarihi şahsiyetlere duyulan ilgi ve alakanın her geçen gün artmakta olması; yılların ihmalinin giderilmesini isteyen insanımızın öze dönüş için duyduğu şiddetli arzusunun nişanesidir.

Şunu açıklıkla ortaya koymakta yarar var. Yazdıklarımızdan bir Batı karşıtlığı anlaşılmalı. Yüzyıllardır Batı'ya doğru hareket

etmiş ve yönümüz de hep Batı'ya doğru olmuştur. Bir tarafımız doğuda diğer yanımız Batı'da. insanoğlunun ortaya koyduğu bütün birikimi gençlerimizin önüne koymalıyız. Bu açıdan hiçbir kompleksimiz olmaz, olamaz. İfade ettiğimiz şey kendini, geçmişini, tarihini, inançlarını, değerlerini inkâr eden birinin ne kendisine ne de insanlığa faydasının olacağıdır. Kendi medeniyetimizin inşası önce bize ama aynı zamanda insanlığa katkıda bulunacaktır. Türkiye'nin ekonomik, siyasi sorunlarını çözmeye başlayıp kendi ayakları üzerinde güçlü bir ekonomi haline gelmesinin geniş bir coğrafyada insanların kendilerine ilişkin ümitlerini artırdığının farkındayız. Batı dünyasından birçok ülkenin ülkemizdeki başarılı kalkınma projelerini şimdiden kendi ülkelerinde denemeye başladıklarını hepimiz biliyoruz.

Temel sorun, 150 yılı aşkın bir süreden bu yana devam etmekte olan Batılılaşma projesinin insanlarımızı köklerinden, değerlerinden uzaklaştırıp kendine yabancılaştırmasıdır. “Hasta adam” şeklindeki beyin yıkamanın etkisi ile “bizden adam olmaz” algısının yerleşmesi büyük tahribata neden olmuştur. Okullarımız bu projenin en temel uygulama alanı olmuştur. **Şimdi yapılması gereken bir medeniyet iddiası ile eğitim sistemimizi yeniden kurmaktır.** Kısır tartışmalardan kurtulup geçmişten geleceğe sağlam ve güçlü bir köprüyü okulların üzerinden yapılandırmalıyız. Hep birlikte milyonları heyecanlandıracak ve enerjisini harekete geçirecek yeni bir vizyon ortaya koymamız gerekiyor. Bu vizyonun eğitim ayağı, sanat ayağı, kültür ayağı olmalıdır. Müzikle beslenmeli, estetiğimizi yansıtmalıdır. Bu vizyon toplumsal yapıya, teknolojiye sirayet etmelidir.

Bu topraklardaki bininci yılımız olan 2071 perspektifiyle beşer, onar, yirmişer yıllık hedefler ortaya koyup çalışmaya başlamamız lazım. Toprağın altındaki ve üstündeki değerleri buluşturmalıyız. Tarihte kurduğumuz devletlerin birikimiyle ve yüzyılların damıttığı Osmanlı mirasının imkân ve fırsatlarını kullanarak düşünmemiz ve hareket etmek bize güç verecektir.

Tekrar altını çizmekte yarar var: Eğitimin her kademesindeki müfredatın temelinde; Batı'ya öykünen, kendini inkâr ve reddeden zihinsel yansımaların etkisini görmek mümkündür. Birtakım rötuşlarla bu zihniyetin paradigmalarından kurtulamayız. Eğitim

sisteminin üzerine kurulduğu zemini yeniden inşa etmek durumundayız. Üniversitelerimiz Batılı aklın ürettiği paradigma içine hapsolmuşlardır. Bilimsel bilginin eleştirisini dahi düşünmeyen/yapamayan bir bakış açısı dün olduğu gibi bugün de üniversitelerimizde egemenliğini sürdürmeye devam etmektedir.

Meselenin özü şudur: Türkiye’de eğitim, ülkemizin dünyada güçlü bir konum almasını temellendirmek ve dünya lideri olma sürecine refakat edecek bir mahiyete kavuşturulmalıdır. Maddi alanda elde edilen başarılar bir medeniyet perspektifi içine alınmadığında biz de Batı’nın açmazları içerisine sürüklenip gitme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağız.

Önümüzdeki iş yap-işlet-devret tarzı bir iş değildir. Yasa çıkarıp ertesi gün halledebileceğimiz bir durum da değildir. Başkalarına havale edebileceğimiz türden bir mesele hiç değildir. Bu sorumluluktan kimse kaçamaz! Herkesin kendi insan yetiştirme düzenimizi yeniden kurmak için kolları sıvaması gerekiyor.

Ülkemizde böyle bir vizyonu harekete geçirebilecek “kökü mazide gözü atide” yeterli sayıda aydınımız mevcuttur. Böylesine adımlar insanımızın, İslam dünyasının ve geniş anlamda insanlığın karşı karşıya olduğu sorunların çözümü için önümüzde bir fırsat ve görev olarak durmaktadır. Türkiye, eğitim ve kültür alanlarında atacağı adımlarla insanımıza ve insanlığa yeni ufuklar açacaktır.

Prof. Dr. Yüksel Özden

Ekim 2020, İSTANBUL

BİRİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

Eğitimde Dönüşüm'ün amacı, eğitim sisteminin tıkanıklığına çözüm üretme çabasında olan zihinlerde yeni resimler oluşmasına yardımcı olmaktır. Türk Eğitim Sistemi'nin ilk yapılandırıldığı yıllardan bu yana eğitimin amacı, bilginin doğası, kurumların işleyişi ve liderlik kavramı dahil olmak üzere birçok alandaki temel kabullenmeler değişmiştir. Bu değişikliklerin; eğitimin amacına, derslerin içeriklerine, okulların örgütlenme ve işleyişine, öğretmen ve yöneticilerin rollerine, öğrencilerin konularına ilişkin çizdiği yeni resimler, öngördüğü yapılanmalar vardır.

Türk Eğitim Sistemi'nin bugünkü sorunu, yaptığını doğru şekilde yapamamak değil, *doğru olanı* yapmamaktır. Şimdiye kadar yapılanları yapmak, en iyi şekilde de yapılırsa sorunu çözmeyecektir. Şimdiye kadar yapılanın bugün için doğru olup olmadığının sorgulanması ve 2000'li yılların doğrularının belirlenmesi gerekiyor. Sorun, eğitimde “bugünün doğrularını”, dolayısıyla bugün yapılması gerekenleri bulmak ve gelecek için doğru vizyonu geliştirmektir.

Amacım bir reçete sunmak değil, başka ülkelerin geliştirdiği formülleri Türkiye için vizyon olarak sunmak hiç değildir. Amacım, eğitim sisteminin tıkanıklığından rahatsız olan ve çözüm üretmek için düşünen zihinlere yeni *paradigmalar* aktarmaktır. Fazla bilimsel olmayan bir dili tercih etmedeki amacım, kitabın herkes tarafından okunabilmesi ve paylaşılabilmesini sağlamaktır.

Dr. Yüksel Özden
Haziran 1998-ANKARA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Şimdi Yeni Şeyler Söylemek Lazım	vii
Birinci Baskıya Ön Söz	xiv
İçindekiler	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM EĞİTİMDE YENİ PARADİGMALAR VE VİZYON ARAYIŞLARI

(ss.9-11)

BİRİNCİ KISIM EĞİTİMDE YENİ PARADİGMALAR

(ss.13-29)

Bilgi Tabanı ve Bilginin Eğitimdeki Yeri.....	14
Öğrenme ve Öğretmeye İlişkin Yeni Paradigmalar.....	16
Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Anlamı	20
Eğitimin Yeni Odağı: Öğrenci.....	21
Yatay Örgütlenme	22
Farklı Öğretmen İhtiyacı.....	24
Profesyonel Öğretmenlerin Yetiştirilmesi.....	24
Kaynaklar	29

İKİNCİ KISIM VİZYON

(ss.31-49)

Vizyon ve Yaratıcılık	34
Vizyonun Değeri.....	34
Vizyoner Liderlik.....	36
Vizyon ve Değerler	37
Yeni Bir Eğitim Vizyonu.....	40
Okulda Ortak Vizyon Geliştirme	42
Ortam Yaratma	43
Paylaşma	44
Vizyon Geliştirme Süreci.....	44
Kaynaklar	49

İKİNCİ BÖLÜM EĞİTİMDE YENİ DEĞERLER

(ss.51-54)

ÜÇÜNCÜ KISIM BİLGİNİN DOĞASI VE EĞİTİMİN AMACI

(ss.55-65)

Bilginin Doğası	55
Geleneksel Değerler	55
Bilgi Kesindir	55
Eğitim, Öğrencilere Bilgi Yükleme İçin Verilir	56
Bilgi, Gelecekte Kullanmak İçin Edinilir	56
Bilgilenme Bilginin Aktarılmasıyla Gerçekleşir	56
Yeni Değerler	56
Bilimsel Bilgi Geçicidir	56
Eğitim Derin Anlamalar Sağlamalıdır	58
Bilgi Yeni Bilgi Üretmek İçin Edinilir	58
Eğitimin Amacı	59
Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna	60
Bilgi Toplumu	60
Kaynaklar	65

DÖRDÜNCÜ KISIM ÖĞRENME VE ÖĞRETME

(ss.67-80)

Öğrenme Kuramlarındaki Gelişmeler	68
Bilişsel Kuramlar	68
Duyuşsal Kuramlar	70
Benlik Gelişimi	70
Ahlâk Gelişimi	71
Öğrenmenin Biyokimyası	71
Zekâya Yeni Bir Bakış: Çoklu Zekâ Teorisi	72
Çoklu Zekâ Teorisi	74
Öğretme Değil!..Öğrenme	76
Öğrenmeyi Öğrenme	77
Sonuç	78
Kaynaklar	80

BEŞİNCİ KISIM YÖNETİM VE LİDERLİK

(ss.81-120)

Yönetim.....	81
Yerinden Yönetim.....	83
Amaç Odaklı Yönetim.....	84
Süreç Odaklı Yönetim.....	86
Niçin Liderlik?.....	89
Liderlik.....	90
Yeni Kavramlar.....	93
Yönetişim.....	93
Katılım.....	94
Seçenekler.....	95
Güçlendirme.....	95
Kazanılan Otorite.....	95
Sinerji.....	96
Yeni Liderlik Yetenekleri.....	96
Değişim Kültürünü Yaratmak.....	96
Yönelimleri Görmek.....	99
Gerçekliği Tanımlama.....	100
Yeni Liderlik Türleri.....	102
Kozmopolit Liderlik.....	102
Liderlerin Lideri.....	105
İzlemeyi Bilen Lider.....	106
Öğrenen Lider.....	108
Dönüşümcü Liderlik.....	110
Okulun Varlık Nedenini ve Eğitimin Amacını Yeniden Tanımlamak.....	111
Başarıya Ulaştıracak Bir Strateji Belirlemek.....	112
İknâ Edici Olmak.....	113
Dürüst Davranmak.....	114
Başkalarına Saygı Duymak.....	114
Harekete Geçebilmek.....	114
Öğretim Liderliği.....	115
Öğretim Liderinin Özellikleri.....	117
Kaynaklar.....	119

ALTINCI KISIM ÖĞRENEN ÖRGÜTLER

(ss.121-128)

Örgütler Nasıl Öğrenir?	121
Öğrenen Örgüt Olmanın Engelleri	123
Öğrenen Örgüte Liderlik Etmek.....	126
Kaynaklar	128

YEDİNCİ KISIM KALİTE VE VERİMLİLİK

(ss.129-151)

Kalite Nedir?.....	129
Toplam Kalite Yönetimi	131
TKY'nın Arkasındaki Felsefe: Kaizen.....	133
Kalite Akımının Doğurduğu Yeni Değerler.....	136
1. Örgütlerde İnsana Yaklaşım Tarzı.....	136
2. Çalışanların Yönetime Katılması	137
3. Müşteri Odaklı Yönetim	138
4. Yönetimde Liderlik	139
Kaizen ve Liderlik.....	142
Deming Döngüsü.....	143
Planla	143
Uygula	143
Kontrol Et	143
Önlem Al.....	144
TKY Uygulama Araçları.....	144
Akış Şeması	144
Pareto Analizi	145
Kontrol Şeması	145
Sebep-Sonuç Diyagramı (Balık Kılçığı Diyagramı)	146
Yayılma Diyagramı.....	147
Histogram.....	148
Toplam Kalite Yönetimi Uygulamasının Başarılı Olmasını	
Engelleyen Bazı Faktörler	148
Kaynaklar	151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DÖNÜŞÜM MİMARLIĞI
(ss.153-158)

SEKİZİNCİ KISIM
DÖNÜŞÜM KAPASİTESİ YARATMAK
(ss.159-171)

Dönüşüm İhtiyacı	160
Dönüşümü Düşünme: Kavramsallaştırma.....	161
Vizyon.....	163
Süreklilik	166
Dönüşüm Projesi	168
İnsan	168
Bilgi.....	169
Yer	171
Zaman	171
Kaynaklar	171

DOKUZUNCU KISIM
DÖNÜŞÜMÜ YÖNETMEK
(ss.173-187)

Dönüşümü İyi Yönetememenin Sonuçları	174
Bütüncül Yaklaşım	175
Dönüşüm Enerjisi.....	177
Dönüşümü Yönetme Yetenekleri	179
Model Olma	179
Kısa Dönemli Başarılar	180
Eğitim: Yetenek Geliştirme	180
Esneklik ve Özerklik.....	181
Psikolojik Sözleşme	182
Dönüşüme İlişkin Tutumlar.....	182
Kâşif.....	183
Öncü.....	184
Göçebe.....	184
Statükocu.....	185
Sabotajcı	186
Kaynaklar	187

KAYNAKÇA.....	189
KAVRAM BULDURUSU	195

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Seçilmiş Yıllarda Eğitim Fakültelerindeki Sayısal Durum.....	26
Tablo 2: Bilginin Doğası ve Eğitimdeki Yerine İlişkin Kabuller	59
Tablo 3: Geçen Yüzyılda Yaşanan Değer Değişimleri.....	61
Tablo 4: Zekâya İlişkin Eski ve Yeni Anlayışın Karşılaştırılması	74
Tablo 5: Çoklu Zekâya İlişkin Bazı Kritik Noktalar	75
Tablo 6: Karşılaştırmalı Yöneticilik ve Liderlik Özellikleri	91
Tablo 7: Gerçek Lider Sahte Lider Karşılaştırması	92

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Buluş Yaklaşımının Gözüken Seyri	135
Grafik 2: Gerçekte Buluş Yaklaşımının Seyri	135
Grafik 3: Gerçekte Buluş Yaklaşımı	135
Grafik 4: Buluş Yaklaşımı + Kaizen.....	135
Grafik 5: Buluş ve Kaizen Yaklaşımları Ayrı Ayrı.....	135
Grafik 6: Buluş ve Kaizen Yaklaşımı Birlikte	135
Grafik 7: Japonya’da İş Fonksiyonları	142
Grafik 8: Batı Dünyasında İş Fonksiyonları Algısı	142
Grafik 9: Geliştirme Büyük Oranda Kaizendir	142
Grafik 10: Türkiye’de İş Fonksiyonları Algısı	142
Grafik 11: Deming Döngüsü: PUKÖ.....	144
Grafik 12: Deming Döngüsü ve İyileştirme	144
Grafik 13: Kontrol Çizgisi	146
Grafik 14: Çoklu Zeka Değerlendirmesi	148

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Değerler, Vizyon ve Eylem İlişkisi.....	38
Şekil 2: Akış Şeması.....	145
Şekil 3: Sebep-Sonuç Diyagramı	147
Şekil 4: Yayılma Diyagramı: Olumlu İlişki	148
Şekil 5: Yayılma Diyagramı: Olumsuz İlişki	148